

УДК 339.97

МОРОЗОВ В.С.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародного бізнесу Інституту міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ОФІЦІЙНИЙ РІВЕНЬ ОРГАНІЗАЦІЙНО-КОНСУЛЬТАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МІЖНАРОДНОГО БІЗНЕСУ У НІМЕЧЧИНІ

***Анотація.** У статті досліджено офіційний рівень організаційно-консультаційного забезпечення міжнародного бізнесу у Федеративній Республіці Німеччина. Визначено, що Німеччина має намір і надалі зміцнювати свої позиції як на традиційних, так і на нових ринках збуту; підвищувати конкурентоздатність своїх експортних товарів і технологій; усіляко сприяти експортерам; підсилювати представництво німецької економіки за кордоном за допомогою державних організацій та установ, що надають всебічне офіційне організаційно-консультаційне сприяння представникам німецького бізнесу.*

З'ясовано, що офіційний рівень організаційно-консультаційного забезпечення міжнародного бізнесу у ФРН формують наступні основні органи та представники державної влади: Парламент Федерації (у т.ч. Комітет Бундестагу у справах Європейського Союзу) та парламенти федеральних земель; Федеральний Уряд Німеччини та Відомство Федерального Канцлера Німеччини; федеральні (серед них: Федеральне міністерство економіки та технологій Німеччини, Міністерство закордонних справ Німеччини, Федеральне міністерство економічного співробітництва та розвитку Німеччини, Федеральне міністерство фінансів Німеччини, Федеральне міністерство продовольства, сільського господарства та захисту прав споживачів Німеччини, Федеральне міністерство транспорту, будівництва і розвитку міст Німеччини, Федеральне міністерство юстиції тощо) та земельні міністерства; Федеральне відомство економіки та експортного контролю; Федеральне відомство захисту прав споживачів та безпеки продуктів; Федеральне відомство із зовнішньоторговельної інформації; Федеральне статистичне відомство Німеччини; кредитно-страхове товариство «Ойлер Гермес Німеччина АТ» та компанія «ПвЦ АТ ВПГ».

Ключові слова: регулювання економіки; державна економічна політика ФРН; забезпечення міжнародного бізнесу у Німеччині; Парламент ФРН; Федеральний Уряд Німеччини; Відомство Федерального Канцлера Німеччини; Федеральне міністерство економіки та технологій Німеччини; Міністерство закордонних справ Німеччини; Федеральне міністерство економічного співробітництва та розвитку Німеччини; Федеральне міністерство фінансів Німеччини; Федеральне міністерство продовольства, сільського господарства та захисту прав споживачів Німеччини.

Морозов В.С., Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка, доцент кафедри міжнародного бізнесу, к.э.н., доцент

ОФИЦИАЛЬНЫЙ УРОВЕНЬ ОРГАНИЗАЦИОННО-КОНСУЛЬТАЦИОННОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ МЕЖДУНАРОДНОГО БИЗНЕСА В ГЕРМАНИИ

***Аннотация.** В статье исследован официальный уровень организационно-консультационного обеспечения международного бизнеса в Федеративной Республике Германия. Определено, что Германия намерена и дальше укреплять свои позиции как на традиционных, так и на новых рынках сбыта; повышать конкурентоспособность своих экспортных товаров и технологий; всячески способствовать экспортерам; усиливать представительство немецкой экономики за рубежом с помощью государственных организаций и учреждений, предоставляющих всестороннее официальное организационно-консультационное содействие представителям немецкого бизнеса.*

Установлено, что официальный уровень организационно-консультационного обеспечения международного бизнеса в ФРГ формируют следующие основные органы и представители государственной власти: Парламент Федерации (в т.ч. Комитет Бундестага по делам Европейского Союза) и парламенты федеральных земель; Федеральное правительство Германии и Ведомство Федерального Канцлера Германии; федеральные (среди них: Федеральное министерство экономики и технологий Германии, Министерство иностранных дел Германии, Федеральное министерство экономического сотрудничества и развития Германии, Федеральное министерство финансов Германии, Федеральное министерство продовольствия, сельского хозяйства и защиты прав потребителей Германии, Федеральное министерство транспорта, строительства и развития городов Германии, Федеральное министерство юстиции и др.) и земельные министерства; Федеральное ведомство экономики и экспортного контроля; Федеральное ведомство защиты прав потребителей и безопасности продуктов; Федеральное ведомство внешнеэкономической информации; Федеральное статистическое ведомство Германии, кредитно-страховое общество «Ойлер Гермес Германия АО» и компания «ПвЦ АО ВПГ».

Ключевые слова: регулирование экономики; государственная экономическая политика ФРГ; обеспечение международного бизнеса в Германии; Парламент ФРГ; Федеральное Правительство Германии; Ведомство Федерального Канцлера Германии; Федеральное министерство экономики и технологий Германии;

Министерство иностранных дел Германии; Федеральное министерство экономического сотрудничества и развития Германии; Федеральное министерство финансов Германии; Федеральное министерство продовольствия, сельского хозяйства и защиты прав потребителей Германии.

Morozov V.S., Ph.D. in Economics, Associate Professor, Institute of International Relations, Taras Shevchenko National University of Kyiv

THE OFFICIAL LEVEL OF ORGANIZATIONAL AND CONSULTATIVE SUPPORT OF INTERNATIONAL BUSINESS IN GERMANY

Abstract. *The article has analysed the official level of organizational and consultative support of international business in the Federal Republic of Germany. It has been determined that Germany intends to further strengthen its position both in traditional and new markets, improve the competitiveness of the exporting goods and technologies; provide full support to exporters; strengthen the representation of the German economy abroad through public organizations and agencies that provide a comprehensive formal organizational and consulting assistance to the representatives of German business.*

It has been found that the official level of institutional consultative support of international business in Germany is formed by the following main bodies and representatives of the government: the Parliament of the Federation (including the Bundestag Committee on European Union Affairs) and the federal land parliaments, the German Federal Government and the Office of the Federal Chancellor of Germany; the federal (among them the Federal Ministry of Economics and Technology, the Ministry of Foreign Affairs of Germany, the Federal Ministry for Economic Cooperation and Development, the Federal Ministry of Finance of Germany, the Federal Ministry of Food, Agriculture and Consumer Protection of Germany, the Federal Ministry of Transport, Building and Development Cities in Germany, the Federal Ministry of Justice, etc.) and federal land ministries, the Federal Office of Economics and Export Control, the Federal Office of Consumer Protection and Food Safety, the Federal Office for Foreign Trade, the Federal Statistical Office of Germany, the Euler Hermes Germany credit insurance joint-stock company and the PVC HSV joint-stock company.

Keywords: regulation of the economy, governmental economic policy of Germany, support to international business in Germany, the Parliament of Germany, the Federal Government of Germany, the Federal Chancellor of Germany, the Federal Ministry of Economics and Technology, the Ministry of Foreign Affairs of Germany, the Federal Ministry for Economic Cooperation and Development, the Federal Ministry of Finance of Germany, the Federal Ministry of Food, Agriculture and Consumer Protection of Germany.

Постановка проблеми. На початку XXI ст. темпи зростання міжнародної торгівлі помітно випереджають динаміку світового ВВП, що зумовлює посилення залежності національних господарств від зовнішнього ринку. В умовах глобалізації міжнародна торгівля все більше впливає на внутрішньоекономічний розвиток країн, а тому підтримка представників експортоорієнтованого національного бізнесу за кордоном, що є рушійною силою зовнішньої торгівлі, закономірно стає стратегічним напрямком діяльності урядів країн, розглядається як завершальна ланка в загальному контексті зусиль держави щодо забезпечення сталого економічного розвитку.

За кордоном на цілі сприяння розвитку орієнтованого на експорт національного бізнесу – організаційно-консультаційного, фінансового, маркетингового та іншого – щороку витрачаються мільярди суми, що дозволяє досягати значних успіхів на зовнішніх ринках. У більшості країн функціонують спеціалізовані державні структури з підтримки національного експорту, а саме сприяння діяльності експортерів в освоєнні зовнішніх ринків вважається пріоритетним завданням загальнонаціонального масштабу. Основна мета підтримки національного бізнесу за кордоном – вдосконалення його товарної, географічної та корпоративної структури в інтересах розширення та підвищення ефективності зарубіжних продажів. В умовах нівелювання негативного впливу фінансово-економічної кризи 2008-2009 рр. роль організаційно-консультаційного забезпечення міжнародного бізнесу набуває вагомого актуального значення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження проблем підтримки національного експортоорієнтованого бізнесу за кордоном є об'єктом уваги таких західних вчених, як Т. Бартік, В. Баумоль, А. Брунетті, М. Вайт, Б. Ведер, П. Вестхед, Д. Гнявеллі, П. Девідсон, Д. Кібл, М. Костецкі, Р. Латімор, Д. Ледерман, А. Мадж, В. Мартін, А. Моєс, К. Молнар, А. Мюйцер, О. Наррей, В. Нортдорфт, М. Портер, П. Рейнольдс, Х. Смітс, А. Хаусвірт, Й. Шумпетер.

Питання підтримки представників національного бізнесу за кордоном серед російських наукових кіл досліджуються, переважно, з практичної точки зору. Вивчення ж концептуальної основи вибору того або іншого формату функціонування системи згаданої підтримки і застосовувані способи доволі часто залишаються поза увагою. Серед російських дослідників, у чиїх працях порушувалося питання модернізації та побудови російської системи забезпечення міжнародного бізнесу, необхідно відзначити І. Іванова, А. Спартака, В. Оболенського, В. Орешкіна, Ш. Ямалутдінова та ін.

Проблеми державної підтримки міжнародного бізнесу ставили і вирішували в контексті фундаментальних досліджень державного регулювання підприємницької діяльності українські науковці: З. Варналій, В. Вергун, Л. Воротіна, Т. Кондратюк, В. Ляшенко, О. Мазур, Л. Мартинюк, А. Мельник, І. Михасюк, С. Панченко,

А. Поручник, О. Пересада, П. Пильнова, Н. Прокопович, А. Румянцев, В. Сизоненко, Т. Смовженко, С. Соболев, В. Сорокіна, В. Ткаченко, В. Хахулін, Т. Черняк тощо.

Попри значні напрацювання у дослідженні національних систем підтримки міжнародного бізнесу, окремі проблеми залишаються ще не достатньо вивченими. Так, недостатньо дослідженою є проблематика організаційно-консультаційного забезпечення міжнародного бізнесу на офіційному рівні у Федеративній Республіці Німеччина, що потребує свого подальшого теоретичного обґрунтування та комплексного аналізу. Вищезазначені обставини й пояснюють актуальність та своєчасність розробки теми даного дослідження.

Таким чином, комплексне вивчення офіційного рівня організаційно-консультаційного забезпечення міжнародного бізнесу у ФРН є важливим, як у теоретичному, так і практичному плані, що й обумовило вибір **наукової мети** цієї статті.

Викладення основного матеріалу. На офіційному рівні у ФРН відсутній єдиний орган державного управління з абсолютною прерогативою здійснення відповідних повноважень та функцій у сфері організаційно-консультаційного забезпечення міжнародного бізнесу. Загальну систему або офіційний рівень організаційно-консультаційного забезпечення міжнародного бізнесу у ФРН формують наступні *основні органи та представники державної влади*:

– *Парламент Федерації (у т.ч. Комітет Бундестагу у справах Європейського Союзу) та парламенти федеральних земель;*

– *Федеральний Уряд Німеччини та відомство Федерального Канцлера Німеччини;*

– *федеральні (серед них: Федеральне міністерство економіки та технологій Німеччини, Міністерство закордонних справ Німеччини, Федеральне міністерство економічного співробітництва та розвитку Німеччини, Федеральне міністерство фінансів Німеччини, Федеральне міністерство продовольства, сільського господарства та захисту прав споживачів Німеччини, Федеральне міністерство транспорту, будівництва і розвитку міст Німеччини, Федеральне міністерство юстиції тощо) та земельні міністерства;*

– *Федеральне відомство економіки та експортного контролю;*

– *Федеральне відомство захисту прав споживачів та безпеки продуктів;*

– *Федеральне відомство із зовнішньоторговельної інформації;*

– *Федеральне статистичне відомство Німеччини;*

– *кредитно-страхове товариство «Ойлер Гермес Німеччина АТ» та компанія «ЛьЦ АТ ВПГ».*

Розглянемо їх більш детально:

Німецький Бундестаг. Невід'ємною складовою всього механізму влади у ФРН, що ґрунтується на засадах демократії, є німецький Парламент. Він на сьогодні складається з двох палат: Бундестагу та Бундесрату, що характеризують і відбивають федеративний устрій держави. Адже до Бундесрату, у відповідності з чинним законодавством і пропорційно до кількості жителів, землі делегують своїх повноважних представників. Останні виходять у законодавчій діяльності здебільшого із інтересів федеративних земель.

Бундестаг – головна палата німецького Парламенту. Уряд залишається при владі, лише доки він підтримується більшістю в Бундестазі. Депутати обираються голосуванням у два тури терміном на чотири роки. У більшості випадків член Кабінету міністрів одночасно є і депутатом Бундестагу [5, с. 2].

Конституційний механізм ФРН провідне місце відводить не представницьким установам і не Федеральному Президенту, а Голові Уряду – Федеральному Канцлеру. Виключно за Головою Уряду, згідно з Конституцією, закріплюється провідна роль: «Федеральний Канцлер визначає основні напрямки політики і несе за них відповідальність». Позиції Федерального Канцлера зміцнюються ще й тим, що лише він обирається Бундестагом. Всі інші члени Кабінету призначаються і звільняються Федеральним Президентом за поданням Федерального Канцлера та діють у відповідності з його вказівками.

Роль Парламенту (Бундестагу та Бундесрату) в контексті функцій і завдань організаційно-консультаційного забезпечення міжнародного бізнесу у ФРН полягає у створенні нормативно-правового поля для діяльності як національних, так і зарубіжних компаній на німецькому ринку, прийнятті відповідних законів, спрямованих на захист інтересів вітчизняних фірм, на реформування всієї соціально-економічної сфери країни.

Динамічна рівновага німецького Бундестагу, його ефективна законодавча діяльність забезпечуються як внутрішніми факторами – діяльністю партійних фракцій, комітетів, чітким регламентом роботи, так і зовнішніми противагами – правом вето Бундесрату на більшість рішень першого, а також діяльністю Федерального Уряду, який захищений від Парламенту системою конституційного регулювання та можливістю Федерального Конституційного Суду виносити рішення щодо конституційності законів, які приймає німецький Парламент.

Щодо участі Парламенту ФРН (*Бундестагу*) у системі організаційно-консультаційного забезпечення міжнародного бізнесу слід окремо виділити роль **Комітету Бундестагу у справах Європейського Союзу** (його створення закріплено ст. 45 Основного Закону), який тісно співпрацює не лише з Федеральним міністерством закордонних справ, а й з багатьма іншими відомствами [5, с. 3].

Комітет ЄС є єдиним постійним комітетом німецького Парламенту, якому дозволено розглядати та приймати позиційні рішення, які є так само обов'язковими для Федерального Уряду, як і рішення Бундестагу. Цей привілей обґрунтовано виключною важливістю внеску Комітету в справу подальшого розвитку ЄС. Особливість Комітету полягає в тому, що в окремих випадках, згідно з відповідними повноваженнями Бундестагу, він може здійснювати по відношенню до Федерального Уряду права Бундестагу, які передбачені ст.23 Основного Закону. Зокрема, Федеральний Уряд до початку своєї участі в прийнятті правових актів ЄС, позицію стосовно яких він повинен узгодити з Бундестагом, доручає Парламенту (і відповідно, Комітету) підготувати висновки стосовно законодавчих проєктів Європейського Союзу. Під час переговорів Федеральний Уряд враховує висновки Комітету ЄС, подробиці регулюються законом [1, с. 135-137].

У стратегічному плані держава за допомогою різноманітних федеральних та земельних програм, що включають, переважним чином, заходи фінансового та податкового сприяння, надає підтримку німецьким підприємцям при організації виробництва продукції, яка є конкурентоздатною як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринку, послідовно виступаючи при цьому в рамках ОЕСР за поступове усунення наявних у ряді країн дотацій з боку держави при експортних операціях.

Разом з Парламентом Уряд як орган прийняття рішень і здійснення контролю у сфері організаційно-консультаційного забезпечення міжнародного бізнесу у ФРН утворює *центральну частину державного управління*; його завдання полягають, насамперед, у формуванні політики та її здійсненні, тобто в підготовці на політичному рівні та втіленні в життя економічних рішень, прийнятих Парламентом і Урядом. Ефективне виконання функцій Урядом передбачає наявність організаційної структури, яка базується на розподілі повноважень і диференціації за фаховими ознаками (структура міністерств і відомств), вимагає інтенсивної координації і контролю за ієрархіями та інших процедур узгодження і участі, для забезпечення єдності організації та запобігання нескоординованому власному життю її частин. Для координації всередині Уряду ФРН, який характеризується не стільки ієрархічністю, скільки однаковим рангом міністерств, необхідно розробляти спеціальні формальні положення про кооперацію, визначені у відповідних регламентаціях, та доповнювати їх неформальними процедурами.

Основною проблемою координації та обміну інформацією всередині німецького Уряду є т.зв. «*відомчий egoїзм*»: оскільки будь-який міністр відповідає за інтереси свого міністерства і повинний представляти їх, він розглядатиме узгодження своєї політики з політикою Уряду як втручання у свої внутрішні справи, як звуження своєї відомчої автономії і намагатиметься ухилитися від кооперації та від виконання обов'язку ділитися інформацією. Визнання інструментів та процедур координації з боку членів Уряду можна підвищити за допомогою письмового регулювання.

Організація і співробітництво всередині Уряду ФРН визначаються трьома принципами, які відображені в Основному Законі та уточнені у регламентаціях: *компетенція щодо визначення орієнтирів* або принцип Канцлера (ст. 65, с. 1 Основного Закону; §1 Регламентації діяльності Федерального Уряду), *відомчий принцип* (ст. 65, с. 2 Основного Закону) і *принцип колегіальності* або *принцип Кабінету* (ст. 65, с. 3 Основного Закону; §15 Регламентація діяльності Федерального Уряду, абзац 1, літера F; §17 Регламентація діяльності Федерального Уряду). Ці принципи регулюють розподіл компетенції всередині Уряду, але не відносять з іншими державними органами [2, с. 2].

Федеральний Канцлер визначає орієнтири як внутрішньої, так і зовнішньої (в т.ч. економічної) політики і має право та обов'язок контролювати їх дотримання (§1 Регламентації діяльності Федерального Уряду); він один несе відповідальність за ці орієнтири. У загальному плані під орієнтирами маються на увазі провідні ідеї політики Уряду, основні рішення, що вказують напрямок руху. Окремі рішення, як правило, не підпадають під категорію орієнтира, згідно з відомчим принципом вони є прерогативою міністрів, за винятком тих випадків, коли їх значення є настільки центральним, що вони значною мірою впливають на визначення мети, напрямів і шляхів політики. Орієнтири мають для окремих міністрів і для Кабінету, як колегії, обов'язковий характер (§1, с. 2 Регламентації діяльності Федерального Уряду). Для реалізації компетенції щодо визначення орієнтирів потрібно, щоб міністри інформували Федерального Канцлера про заходи і наміри, які є важливими з точки зору визначення орієнтирів *політики* (§3 Регламентації діяльності Федерального Уряду).

Хоча орієнтири не є правовими нормами, їх можна позначити як формотворчі та регуляторні акти, схожі на внутрішні службові інструкції. Також і їх форма не задана наперед, Федеральний Канцлер може представляти орієнтири у письмовій або усній формі – в урядових заявах, доповідях або під час засідань Кабінету; проте характер декларації рішень про відповідні орієнтири має бути очевидним. Не в останню чергу на основі компетенції щодо визначення орієнтирів і відповідальності за ці орієнтири Федеральний Канцлер займає стосовно міністрів домінуюче положення («*принцип Канцлера*»). Інтенсивність реалізації компетенції щодо орієнтирів Федерального Канцлера залежить, насамперед, від політичного та особистого профілю.

Відомчий принцип (§65, с. 2 Основного Закону). В межах відповідних орієнтирів політики кожний міністр керує своїм сектором діяльності незалежно і під власну відповідальність. В той час, як Федеральний Канцлер визначає засади політики, конкретне оформлення і втілення в життя цих засад згідно з характером завдань відповідного відомства є прерогативою відповідного міністра. Керуючи своїм відомством, він приймає рішення незалежно і не підлягає жодним (окремим) вказівкам з боку Канцлера, якщо лише він не потрапляє у сферу компетенції щодо визначення орієнтирів. З одного боку, компетенція щодо визначення орієнтирів і відомчий принцип обмежують одне одного: керуючи своїми секторами, міністри не мають права вступати в протиріччя з орієнтирами Канцлера, у той час як Канцлер не може використовувати компетенцію щодо

визначення орієнтирів для втручання у діяльність міністерств. З іншого боку, вони є взаємно-доповнюючими в двох аспектах – загальнополітичному та конкретно-адміністративному – і спрямовані на спільне формування політики.

Відповідальність міністра за керівництво своєю сферою діяльності є відповідальністю перед Канцлером; лише Канцлер, а не Бундестаг, може застосовувати стосовно міністрів санкції, такі, наприклад, як звільнення.

Принцип колегіальності або принцип Кабінету (§65, с. 3 Основного Закону). Згідно з принципом колегіальності різні рішення є прерогативою Федерального Уряду як колегіального органу: з одного боку Федеральний Уряд приймає рішення про розбіжності в думках між міністерствами (§65, с. 3 Основного Закону; §48, абзац 2 Спільної регламентації діяльності федеральних міністерств I). Сюди відносяться, насамперед, міжвідомчі або загальні питання законодавства, фінансового планування або бюджетного законодавства, що мають принципове значення для міністерств або велике фінансове значення (§15, абзац 1, літера F Регламентації діяльності Федерального Уряду), але не політичні або персональні справи. Крім того, Федеральний Уряд як колегіальний орган розглядає теми, що мають загальне внутрішньо- і зовнішньополітичне, економічне, соціальне, фінансове і культурне значення, та приймає по них відповідні рішення (§15 Регламентації діяльності Федерального Уряду) [2, с. 3-4].

Щоправда, принцип колегіальності не має на меті безпосереднє і невідфільтроване усунення в Кабінеті розбіжностей між міністерствами. Лише в тих випадках, коли в ході переговорів між міністерствами, а також нарад міністрів, за участі керівників відповідних відомств і Федерального Канцлера, не вдається досягти єдності, справа трактується як справа Кабінету (§17 Регламентації діяльності Федерального Уряду; §48 абзац 2 Спільної регламентації діяльності федеральних міністерств I). Такий порядок спрямований на те, щоб в Кабінеті по можливості розглядалися лише ті справи, які не можуть бути улагоджені безпосередньо між міністерствами, що дозволяє підвищити ефективність роботи Кабінету і забезпечити достатню кількість часу для відібраних питань.

Відомство Федерального Канцлера Німеччини (у подальшому ВФК) займає також важливе місце у системі організаційно-консультаційного забезпечення міжнародного бізнесу у ФРН, оскільки є центральним координуючим органом для реалізації урядової політики ФРН. Відомство перебуває у постійному контакті з міністерствами та федеральними органами і, таким чином, у будь-який час може інформувати Федерального Канцлера про їхню діяльність. Подібно до федеральних міністерств ВФК є найвищим федеральним органом Німеччини. Керівник ВФК має ранг міністра, його посада враховується при розподілі портфелів у ході коаліційних переговорів та формуванні кабінету.

Структурою ВФК передбачено опрацювання усіх питань, які знаходяться у сфері компетенції федеральних міністерств, у відповідних управліннях та рефератах ВФК. ВФК готує засідання та рішення щотижневих засідань Федерального Кабінету, узгоджуючи їх з відповідними структурами міністерств (традиційно – рефератів з питань Парламенту та Кабінету). Воно також координує направлення відповідей Федерального Уряду на запити Бундестагу (нижньої палати німецького Парламенту). Таким чином, Відомство виконує функцію секретаріату Федерального Уряду. Широкий спектр завдань та підготовка документів для Федерального Канцлера піднімають Відомство у ранг одного з центральних органів у державній системі регулювання економічних процесів [1, с. 137].

Як і у федеральних міністерствах, у Відомстві розрізняють між керівним та т.зв. робочими рівнями регулювання [2, с. 5]:

– *керівний рівень*, до якого належать Федеральний Канцлер, керівник Відомства, державні міністри Федерального Канцлера, та особисті секретаріати.

– *секретаріат Федерального Канцлера*. Для виконання своїх обов'язків Федеральний Канцлер має у своєму розпорядженні секретаріат. До завдань секретаріату належать: координація робочого графіку Глави Уряду, аналіз вхідної документації, підготовка пропозицій щодо організації особистих зустрічей, проведення телефонних розмов, направлення листів тощо. Секретаріат Федерального Канцлера готує відповіді на численні письмові звернення, листи, що надходять до Відомства. У певних випадках відповіді можуть також готуватися безпосередньо представниками керівного рівня Відомства або, якщо йдеться про специфічні питання сфери організаційно-консультаційного забезпечення міжнародного бізнесу, – співробітниками відповідних управлінь.

– *управління та реферати*. Керівники 6 Управлінь ВФК мають статуси радників Федерального Канцлера з питань, які входять до сфери їхньої компетенції та, поряд з міністрами, належать до кола осіб, які мають безпосередній вплив на Главу Уряду у прийнятті відповідних рішень. На реферати покладається функція підготовки інформації, необхідної для прийняття Федеральним Канцлером або Федеральним Кабінетом рішення з певного питання, а також супроводження та сприяння реалізації рішень Федерального Канцлера та Кабінету.

Маючи безпосередній різнорівневий зв'язок із федеральними міністерствами та будучи детально поінформованими про найважливіші теми їхньої діяльності, реферати практично виконують функції сполучної ланки між окремим міністерством, з одного боку, та Федеральним Канцлером і Відомством, з іншого. Кількісний склад рефератів обмежується, як правило, начальником та заступником начальника реферату, а також секретаріатом (як правило, одна особа). Наприклад, начальник та заступник начальника реферату 212 відповідальні за увесь комплекс питань відносин з країнами Центральної, Східної та Південної Європи, у т.ч. з Україною, країнами Центральної Азії та Закавказзя, а також з Росією. Саме тому навантаження з підготовки довідкових матеріалів, первинна обробка запитів та надання вичерпної інформації для прийняття рішень, а також підготовка тез для керівництва ВФК покладається на профільні міністерства.

Регулюючі функції у сфері організаційно-консультаційного забезпечення міжнародного бізнесу у ФРН від імені держави виконують *ряд міністерств і відомств* та, у першу чергу:

Федеральне міністерство економіки та технологій Німеччини, основні завдання якого визначаються загальною економічною політикою Уряду ФРН, спрямованою на підтримку стабільної, соціально-орієнтованої ринкової економіки країни.

Міністерство покликане проводити *економічну політику, яка направлена на забезпечення*: довгострокового економічного зростання та високої конкурентоздатності німецької економіки; високого рівня зайнятості в країні; соціальної захищеності населення; сприяння новим сучасним технологіям та інноваціям; створення балансу економічних і екологічних цілей; активізації участі в міжнародному поділі праці і зміцнення позицій країни на світових ринках; економічного сприяння новим федеральним землям; економічного сприяння малому і середньому бізнесу.

Перед міністерством поставлені наступні *головні цілі* [9, с. 2]: підвищення кількості зайнятих; забезпечення перспектив економічного зростання та конкурентних переваг для німецької економіки; забезпечення соціальної безпеки і соціальної стабільності; підтримка нових технологій та інновацій для забезпечення конкурентних можливостей німецької економіки; поєднання економічних та екологічних цілей; застосування світових досягнень на ринку праці та більш широке розповсюдження режиму вільної торгівлі з іншими країнами; побудова інформаційного суспільства.

Структура Міністерства має наступний вигляд (див. рис. 1).

МІНІСТР					
Парламентський статс-секретар*	Парламентський статс-секретар*	Парламентський статс-секретар*	Статс-секретар	Статс-секретар	Статс-секретар
Уповноважений за здійснення державної політики у сфері малого і середнього бізнесу	Уповноважений за здійснення державної політики на повітряному транспорті та координатор космічних програм	Депутат Бундестагу, член правлячої партії	Координатор здійснення державної політики на морському транспорті та пов'язаної з ним інфра-структури	Уповноважений Канцлера за підготовку зустрічей «Великої сімки»	Загальні питання
Департамент малого і середнього бізнесу, ремісництва, сфери обслуговування та освіти	Департамент зовнішньо-економічних зв'язків	Департамент європейської та міжнародної політики	Департамент промисловості, транспорту, захисту навколишнього середовища	Адміністративний Департамент	Департамент телекомунікацій
Департамент ринку робочої сили	Правовий Департамент	Департамент економічної політики	Департамент ринку енергетики	Департамент технологій та інновацій	Департамент пошти

Рис. 1. Структура Федерального міністерства економіки та технологій Німеччини

Джерело: побудовано автором.

Примітка: *- є представником Міністра в Парламенті, його постійних комісіях.

Основними завданнями міністерства є створення економічних умов для забезпечення особистої та підприємницької свободи при здійсненні господарської діяльності; забезпечення чесної конкуренції та стабільності економіки; шляхом законодавчих, адміністративних та координаційних можливостей міністерства здійснення регіональної, енергетичної, підприємницької та зовнішньоекономічної політики; забезпечення функціонування соціальної ринкової економіки [9, с. 3].

До сфери управління Міністерства також належать: *Агентство зовнішньої торгівлі, Державна служба експортного контролю, Федеральна служба ринку робочої сили, Федеральна служба безпеки праці та медицини, Федеральна антимонопольна служба, Служба телекомунікацій та пошти, Агентство техніки, технологій та науки.*

Міністерству закордонних справ Німеччини безпосередньо підпорядковуються [4, с. 2]:

– *керівний штаб* міністерства, що включає 3 реферати, які виконують функції організаційної підтримки

діяльності Федерального міністра.

– *Штаб планування*, який здійснює довготривалий зовнішньополітичний аналіз та відпрацьовує зовнішньополітичні концепції.

– *Центр реагування на кризові ситуації*, до функцій якого належить цілодобове чергування та забезпечення постійної готовності зовнішньополітичного відомства в разі виникнення кризових ситуацій. Одночасно Центр є координатором екстрених заходів при непередбачуваному розвитку подій за кордоном.

До вищого керівництва МЗС належать також два Державні міністри та два Держсекретарі. Двоє перших з них є депутатами німецького Бундестагу та надають всебічну підтримку Федеральному міністру в реалізації урядових завдань і виконують здебільшого політичні функції. Держсекретарі заміщають міністра та здійснюють загальне керівництво зовнішньополітичною службою. Вони керують робочим процесом центрального апарату та закордонних представництв. За кожним із Держсекретарів закріплені відповідні Управління МЗС, а саме [1, с. 138-139]:

– Держсекретар №1 очолює:

Перше центральне управління, що включає загальні кадрові питання; навчання та підвищення кваліфікації співробітників; підготовку до роботи за кордоном; забезпечення мовних перекладів; службу здоров'я співробітників; бюджетні та фінансові справи; інспекцію; внутрішню службу; бібліотеку та політичний архів (всього 26 рефератів – відділів);

Друге політичне управління аналізує, планує, здійснює та координує німецьку зовнішню політику щодо країн Європи, Північної Америки та Центральної Азії, крім цього відповідає за всі аспекти європейських і трансатлантичних відносин з питань безпеки. Провідними темами підрозділу є такі: європейська оборонна та політика у сфері безпеки, розвиток двосторонніх відносин з США і Канадою, Росією, Україною, іншими країнами СНД, питання НАТО та ОБСЄ (всього 13 рефератів);

Управління (2-А) Уповноваженого Федерального Уряду з питань роззброєння та контролю за озброєнням (всього 4 реферати);

Управління Європи охоплює розробку європейської політики Федерального Уряду та узгодження її економічних, фінансових, транспортних, екологічних та інших аспектів з відповідними міністерствами країни (всього 11 рефератів);

– Держсекретар №2 відповідає за:

Управління глобалізації, ООН, прав людини та гуманітарної допомоги (всього 10 рефератів);

Третє політичне управління, яке охоплює країни Близького Сходу, Африки та Латинської Америки, займається також питаннями відкриття нових ринків збуту в країнах третього світу, упередження розповсюдження зброї масового знищення, захисту навколишнього середовища та боротьби з тероризмом, продажем наркотиків (всього 14 рефератів);

Четверте економічне управління, яке регулює загальні зовнішньоекономічні питання, надання підтримки німецькій торгівлі, сприяння розвитку наукових досліджень та придбання новітніх технологій тощо (всього 11 рефератів);

Правове управління, яке складається з 13 рефератів;

Управління з питань культури (всього 11 рефератів);

Управління протоколу (5 рефератів) [4, с. 3].

До повноважень **Федерального міністерства економічного співробітництва та розвитку Німеччини** належить розробка та впровадження програм економічної допомоги та співпраці з країнами, що не являються членами Європейського Союзу та групи країн «Великої сімки», розвитком стратегії та спільних програм економічного співробітництва Німеччини, країн ЄС, ОЕСР та країн «Великої сімки» з країнами, що розвиваються.

Згідно з основними пріоритетними напрямками та регіонами, де реалізуються відповідні програми співпраці, міністерство має у своєму складі чотири головних управління та окремі міністерські служби (прес-служба, протокол та служба перекладачів тощо). До складу *Першого головного управління* належать кадрова служба, юридичне управління та управління координації дій на міжвідомчому рівні та з федеральними землями Німеччини у сфері міжнародного економічного співробітництва.

Друге головне управління має в своєму складі три регіональних управління, що займаються розробкою стратегії розвитку економічної співпраці з окремими регіонами (управління співробітництва з країнами Азії, Центрально-Східної і Південної Європи та Афганістаном; управління співробітництва з країнами Африки; управління співробітництва з країнами Близького Сходу, Середземномор'я, Латинської Америки та країнами Карибського басейну) та реферати, що відповідають за розвиток співпраці з окремими країнами. Реферат цього управління займається питаннями співробітництва з Україною.

До компетенції *Третього головного управління* відносяться питання розробки механізмів та інструментів міжнародної економічної співпраці, забезпечення фінансування програм економічної допомоги [10, с. 2].

Четверте головне управління займається вирішенням завдань глобального та секторального характеру, розробкою двосторонніх та багатосторонніх програм економічного співробітництва Німеччини, країн ЄС, ОЕСР та країн «Великої сімки» з країнами, що розвиваються.

Початком впровадження політики економічної допомоги та співпраці ФРН з країнами, що розвиваються, вважається 1952 р., коли Німеччина вперше брала участь у відповідних програмах ООН. Основою програм співробітництва Федерального міністерства є міждержавні угоди, що розробляються міністерством на підставі

стратегічних принципів співробітництва, обговорення та узгодження яких триває під час постійного діалогу сторін.

Як відомо, з початку 90-х рр. минулого століття Німеччина зосередила значну частину зусиль на підтримці трансформаційних процесів у країнах Центрально-Східної та Південної Європи, в країнах колишнього Радянського Союзу. З цією метою Федеральним Урядом Німеччини була розроблена і успішно впроваджена програма «Трансформ», яка діяла в період з 1993 по 2004 рр. та реалізовувалась Міністерством економічного співробітництва та розвитку Німеччини спільно з Міністерством економіки та технологій Німеччини. Стосовно України основною метою програми «Трансформ» було визначено підтримку нашої держави в проведенні демократичних реформ та у реформуванні економіки. В рамках програми в Україні впродовж 1993–2004 рр. було реалізовано більше 150 проектів на загальну суму понад 90 млн. євро. По лінії Федерального міністерства економічного співробітництва та розвитку Німеччини реалізація проектів здійснювалась за чотирма основними напрямками – *консультування Уряду України, консультування з правових питань, проекти у підприємницькому та фінансовому секторах, професійна підготовка та підвищення кваліфікації українських фахівців* [10, с. 3].

Федеральне міністерство фінансів Німеччини належить також до системи центральних органів виконавчої влади ФРН та організаційно-консультаційного забезпечення міжнародного бізнесу, основним завданням якого є розробка та проведення ефективної державної фінансової, бюджетної, податкової політики; здійснення разом з іншими органами влади аналізу сучасної економічної та фінансової ситуації в країні та перспектив її розвитку.

Міністерство фінансів на основі програм Федерального міністерства економіки та технологій Німеччини розробляє середньострокові фінансові плани для федерального бюджету. Саме державні фінанси є головним інструментом реалізації цих програм. Мінфін ФРН впроваджує бюджетно-фінансову політику країни. Міністерство здійснює фінансове планування в країні з метою забезпечення концентрації фінансових ресурсів на пріоритетних напрямках соціально-економічного розвитку, розробляючи рекомендації бюджетного планування Федерації, федеральних земель і громад. Мінфін готує проект федерального бюджету, який має бути збалансований по доходам і витратам, а також здійснює підготовку основних рішень загальноекономічного характеру на основі аналізу економічного та фінансового становища країни, та розробляє відповідну середньострокову концепцію. До важливих завдань відомства належать удосконалення методів фінансового і бюджетного планування, фінансування, а також звітності та системи контролю за витратанням бюджетних коштів; розробка засад та принципів співробітництва ФРН з міжнародним співтовариством, перш за все, в рамках ЄС, та забезпечення ефективної співпраці з міжнародними валютно-фінансовими інституціями [13, с. 2].

У безпосередньому підпорядкуванні Міністра фінансів знаходиться *керівний штаб міністерства*, що включає п'ять рефератів, які виконують функції організаційної підтримки діяльності Федерального міністра.

До вищого керівництва Міністерства належать також *два Державні міністри та три Держсекретарі*. Двоє перших з них є депутатами Німецького Бундестагу. Вони надають всебічну підтримку Федеральному міністру в реалізації урядових завдань і виконують здебільшого політичні функції. Держсекретарі заміщають міністра та здійснюють загальне керівництво міністерством. За кожним із Держсекретарів закріплені відповідні Управління міністерства, а саме:

– Держсекретар №1 очолює:

Центральне управління, що курує загальні організаційні та кадрові питання; навчання та підвищення кваліфікації співробітників; бюджетні та фінансові справи міністерства; службу здоров'я та соціального захисту співробітників; інспекцію; внутрішню службу; інформаційне забезпечення (всього 16 рефератів - відділів). Управління здійснює нагляд за роботою Федеральної академії фінансів.

Перше управління, яке охоплює основні питання впровадження бюджетної та фінансової політики; систематизацію та методологію розрахунків державного та місцевих бюджетів для вироблення рекомендацій щодо бюджетно-фінансового планування федерації, земель і комун та окремих галузей економіки (всього 15 рефератів).

Четверте управління, яке включає основні питання податкової політики та має в своєму складі 23 реферати, повноваження яких передбачають розробку та застосування окремих видів податків, впровадження податкової реформи, забезпечення функціонування системи оподаткування на федеральному та місцевому рівнях.

П'яте управління, що регулює питання бюджетно-фінансових взаємовідносин федерації, федеральних земель та громад, юридичне забезпечення бюджетно-фінансової сфери – 10 рефератів.

– Держсекретар №2 є відповідальним за:

Друге управління (Управління федерального бюджету) – аналізує, планує, здійснює та координує зусилля щодо розробки проекту федерального бюджету та його прогностичних показників, забезпечення виконання бюджету в окремих галузях та секторах економіки – має в своєму складі 22 реферати, до повноважень яких відносяться бюджетне планування та контроль за виконанням бюджету на відповідних напрямках, зокрема, у соціальній сфері, у сфері освіти та охорони здоров'я, будівництві, у транспортній галузі тощо.

Третє управління курує питання впровадження та організації митного контролю та окремі питання податкової політики, зокрема у сфері природних монополій; координацію дій з міжнародними митними

органами в рамках ЄС та різних міжнародних спеціалізованих проектів (зокрема, «Atlas», «Nizza», «Zoll-online» – всього 13 рефератів).

Шосте управління регулює питання федеральної власності та нерухомості, має у своєму складі 11 рефератів.

Восьме управління відповідає за питання приватизації та розвитку нових федеральних земель, складається з 12 рефератів.

– Держсекретар №3 курує [13, с. 3]:

Сьоме управління, що охоплює питання розробки та впровадження державної та міжнародної політики у сфері фінансових та валютних ринків і нараховує 17 рефератів. В складі управління знаходиться реферат, до повноважень якого відносяться питання двостороннього співробітництва у сфері діяльності міністерства, у т.ч. і з Україною.

Управління ЄС регулює питання співробітництва з країнами-членами Євросоюзу в бюджетно-фінансовій сфері і складається з 17 рефератів.

Федеральне міністерство фінансів Німеччини після переїзду Федерального Уряду до столиці ФРН працює у м. Берлін, водночас ряд його управлінь та рефератів продовжують залишатися у м. Бонн.

Федеральне міністерство продовольства, сільського господарства та захисту прав споживачів Німеччини курує питання у сфері політики виробництва продовольства та його споживання, захисту споживачів, ветеринарного контролю, охорони тварин. До сфери його діяльності належить також регулювання у сфері сільськогосподарського виробництва та аграрного ринку, соціальні питання розвитку сільських регіонів, політика в області лісового і рибного господарства.

Перед керівництвом міністерства поставлені наступні основні завдання [11, с. 1]:

- здійснення реформи аграрної політики, прийнятої в ЄС;
- захист робочих місць;
- поліпшення структури у виробничій сфері;
- покращення охорони здоров'я споживачів;
- покращення охорони тварин;
- подальший розвиток природоохоронної діяльності;
- сприяння розвитку ринку рослинної сировини.

Уряд ФРН у зв'язку з цим ставить головне завдання зміцнити позиції Німеччини як одного з найбільших експортерів аграрної продукції на світових ринках і підвищити конкурентоздатність німецьких підприємств у цьому секторі економіки.

Основними завданнями Федерального міністерства продовольства, сільського господарства та захисту прав споживачів Німеччини є формування та забезпечення державної політики, розробка та впровадження законодавчих актів та інших нормативно-правових документів у сфері захисту прав споживачів. Виконання цих завдань покладається безпосередньо на *Другий* та *Третій департаменти* міністерства. *Другий департамент* у межах своїх повноважень забезпечує координацію дій органів державної влади щодо дотримання прав споживачів у наступних сферах:

- інформаційній, побутових послуг та у сфері охорони здоров'я;
- економічній;
- фінансових послуг.

У складі Другого департаменту функціонують відповідні управління, до компетенції яких відносяться вищезазначені питання. Завданням юридичного управління департаменту є координація дій щодо правового захисту прав споживачів на рівні конституційних органів, органів державної та регіональної влади.

Третій департамент міністерства у межах своїх повноважень забезпечує здійснення державного контролю за дотриманням законодавства у сфері безпеки продовольчих товарів.

Відносно нещодавно створений та підпорядкований Міністерству *Інститут оцінки ризиків* здійснює аналіз факторів ризику та безпеки продовольства на основі міжнародних стандартів. Окрім того, завданням Інституту є підготовка науково обґрунтованих аналітичних матеріалів та рекомендацій для міністерства та Федерального відомства захисту прав споживачів та безпеки продуктів.

Основним завданням *Федерального відомства захисту прав споживачів та безпеки продуктів* є розробка, впровадження та забезпечення контролю за виконанням нормативно-правових документів контрольного-розпорядчого характеру щодо дотримання норм законодавства та забезпечення прав споживачів у сфері охорони здоров'я та безпеки продуктів харчування. Відомство координує підготовку та здійснення регіональних програм моніторингу за дотриманням прав споживачів на рівні федеральних земель, з цією метою при відомстві створені спеціальні координаційні комісії.

При цьому необхідно зазначити, що Відомство свою роботу здійснює на основі директивних ліній щодо дотримання прав споживачів у сфері охорони здоров'я та безпеки продуктів харчування Європейського Союзу.

У рамках ЄС існує т. зв. *система швидкого реагування*, яка дає можливість оперативної розсилки інформації щодо продуктів харчування, які можуть бути небезпечними для здоров'я населення, до відповідних органів країн-членів ЄС. У ФРН ця інформація оперативно передається і на регіональний рівень. У цьому контексті Федеральне відомство захисту прав споживачів та безпеки продуктів є свого роду посередником між

Системою швидкого реагування ЄС та національними і регіональними структурами, що забезпечують безпеку продовольчих товарів.

В організаційному плані Відомство складається з декількох управлінь, кожне з яких має відповідні компетенції, зокрема [7, с. 2]:

- контроль за безпекою продуктів харчування;
- контроль за застосуванням засобів захисту рослин;
- ветеринарний контроль;
- координація національних та міжнародних зусиль у сфері охорони здоров'я та безпеки продуктів харчування.

Основним завданням *Управління по контролю за безпекою продуктів харчування* є забезпечення захисту прав споживачів на основі постійного моніторингу ситуації на загальнодержавному та регіональному рівнях, координації дій з міжнародними організаціями, перш за все, системою швидкого реагування ЄС, ведення реєстру та бази даних факторів небезпек для здоров'я населення, пов'язаних із вживанням певних продуктів харчування. Безпосередній фізико-хімічний та хіміко-токсикологічний контроль продуктів харчування, що виробляються, імпортуються та реалізуються в Німеччині, здійснюється в основному відповідними національними та регіональними лабораторіями, підпорядкованими Відомству захисту прав споживачів та безпеки продуктів.

Управління з контролю за застосуванням засобів захисту рослин Відомства є центральним органом у сфері моніторингу застосування хімічних засобів при виробництві сільськогосподарської продукції, а *Управління ветеринарного контролю* здійснює контроль за виробництвом фармакологічних засобів для ветеринарної медицини. До повноважень цих управлінь відноситься надання відповідних ліценцій для виробництва нових засобів захисту рослин та ветеринарних засобів. Окрім того, у складі Відомства нещодавно створена група контролю за виробництвом та застосуванням продуктів генної інженерії з відповідною компетенцією.

Крім зазначених міністерств, що реалізують регуляторні функції держави в системі організаційно-консультаційного забезпечення міжнародного бізнесу, слід також назвати:

Федеральне міністерство транспорту, будівництва і розвитку міст Німеччини, яке структурно складається з восьми управлінь/відділів, що розподіляються за характером відповідної галузі чи області діяльності. Серед головних структур міністерства слід виділити відділи: будівництва доріг та дорожнього транспорту, авіації, космонавтики та судноплавства, будівництва, містобудування, залізниць та водних шляхів.

Центральне управління представляє інтереси Федерації як власник або співвласник на підприємствах транспортної галузі, будівництва та житлового господарства. До його основних завдань також належить здійснення управління та вирішення організаційних, господарських питань.

Відділ будівництва та містобудування має в своєму складі такі підрозділи: містобудування, будівництва, федеральних будівель. Перший підрозділ займається всім комплексом питань щодо будівництва, правового забезпечення, програм сприяння містобудуванню та освоєння міжнародного досвіду містобудування, надходженням та виконанням державних замовлень на будівництво тощо. Другий підрозділ курує будівництво; займається принциповими питаннями будівництва та будівельної техніки, енергозабезпечення; здійснює спостереження за ходом будівельних робіт як у самій країні, так і за кордоном, але особливо, в силу певних обставин, будівництвом у столиці Федеративної Республіки Німеччина – Берліні. Третій структурний підрозділ відповідає за цивільні споруди на рівні Федерації як в самій країні, так і за її межами; слідкує за їх економічним використанням, дотриманням функціонального принципу, архітектурним оздобленням, включаючи також різнопланові містобудівні аспекти [12, с. 3].

До того ж, у багатьох урядових відомствах існують управління та відділи, що безпосередньо або опосередковано надають державну (у т.ч. організаційно-консультаційного) підтримку та сприяння німецьким експортерам.

Федеральне відомство економіки та експортного контролю (нім. – «*Bundesamt für Wirtschaft und Ausfuhrkontrolle*» – «*BAFA*») є фаховою організацією у сфері діяльності Федерального міністерства економіки та технологій. Окрім того, «*BAFA*» виконує фахові завдання для інших федеральних міністерств. Головними напрямками діяльності виступають: зовнішня торгівля, економічне сприяння та енергетика [18, с. 75]. Наприклад, одним із напрямків роботи «*BAFA*» є фінансове сприяння розвитку кам'яновугільної промисловості Німеччини для забезпечення енергопостачання. Економічне сприяння полягає також в здійсненні певних програм для малих та середніх підприємств. Новим напрямком є також відновлювана енергетика та захист навколишнього середовища [6, с. 2].

Структурно відомство складається з *чотирьох відділень: центральне відділення* (внутрішнє адміністративне управління) та *трьох фахових. Друге відділення* займається звичайними питаннями щодо озброєння та методикою експорту, до завдань *третього відділення* належать міжнародні режими та товари подвійного призначення. *Четверте відділення* займається питаннями економічного сприяння, імпортом та енергетичними питаннями. Загалом на сьогодні у цьому відомстві зайнято близько 700 співробітників [17, с. 69].

Найголовнішим завданням відомства є, безсумнівно, регулювання сфери зовнішньоекономічної – *контролю експорту*. Саме відомство органічно входить до складної системи здійснення контролю за експортними операціями, виконуючи функцію надання ліценцій в тісній кооперації з іншими федеральними

відомствами. Контроль за експортом здійснюється з урахуванням існуючих міжнародних зобов'язань та законодавчих приписів, орієнтуючись при цьому на потреби безпеки та зовнішньоекономічних інтересів ФРН. Ще одним завданням стала також імплементація положень щодо здійснення експорту в рамках спільної торговельної політики ЄС [19, с. 42-43].

У справі надання офіційного інформаційно-консультативного сприяння німецьким виробникам та експортерам велику роль відіграють закордонні представництва Німеччини: посольства та генконсульства, спільні з країною перебування установи, а також корпункти Відомства зовнішньоторговельної інформації ФРН у країнах перебування. Діюча у ФРН система надання зовнішньоекономічної інформації заснована на положеннях *Закону про зовнішньоекономічні зв'язки ФРН* та наступних змінах і доповненнях до нього.

Одне з центральних місць в системі інформування німецьких експортерів належить також створеному в 1951 р. за рішенням Міністра економіки ФРН **Федеральному відомству із зовнішньоторговельної інформації** (нім. – «BFAI»). Основним завданням даного відомства є надання сприяння розвитку зовнішньої торгівлі шляхом збору, обробки та поширення інформації, що відноситься до сфери зовнішньоторговельної діяльності. Споживачем інформації «BFAI» може бути будь-яка німецька або закордонна фірма, а також інші організації (галузеві спілки та об'єднання підприємців, ТПП, різні держустанови). Надання інформації клієнтам здійснюється як на безоплатній, так і на комерційній основі шляхом замовлення підготовлених «BFAI» публікацій, або через публікацію разом з інформаційною службою «Ферайнігте Віртшафтсдінст» щоденної газети «Нахріхтен фюр Ауссенхандель» («Зовнішньоторговельна інформація») [8, с. 1].

Крім цього, «BFAI» поширює свою інформацію, використовуючи діючі електронні бази даних і банки даних, що контролюються незалежними фірмами. Інформація експортного характеру надходить, як правило, від представництв німецької економіки за кордоном. Важливим джерелом отримання інформації експортного характеру є також власна кореспондентська мережа Відомства за кордоном, у якій задіяні 45 кореспондентів. Фінансування діяльності «BFAI» здійснюється за рахунок відрахувань з держбюджету ФРН і за рахунок надходжень від продажу інформації. Середньорічний бюджет «BFAI» складає 20 млн. євро і є складовою частиною бюджету Федерального міністерства економіки та технологій Німеччини. Реалізація інформації експортного характеру забезпечує «BFAI» середньорічні прибутки обсягом до 1,5 млн. євро. При цьому Федеральний Уряд Німеччини не має наміру у майбутньому реалізовувати політику щодо забезпечення самофінансування даного Відомства, вважаючи, що інформаційне забезпечення в сфері зовнішньої торгівлі повинне бути доступне для будь-якого учасника зовнішньоекономічної діяльності [8, с. 3].

Іншими важливими джерелами отримання зовнішньоторговельної інформації у ФРН, яка направлена на заохочення та стимулювання організаційно-консультативного забезпечення міжнародного бізнесу і стосується головних аспектів зовнішньоекономічної політики Уряду ФРН, законодавства у сфері зовнішньоторговельної діяльності та його змін є публікація на періодичній основі **Федеральним міністерством юстиції Німеччини** віснику «Бундесгезетцблатт», газети «Бундесанцайгер», а також видання «Вісник ЄС». У цих виданнях публікується інформація про міжнародні договори та угоди у сфері зовнішньоекономічних зв'язків, закони та нормативно-правові акти ФРН та ЄС у цій сфері, у т.ч. Постанови Уряду ФРН про правила і порядок здійснення правових угод і дій у сфері зовнішньоекономічних зв'язків [14, с. 2].

У систему стимулювання та сприяння експортної діяльності німецьких підприємств на основі організаційно-консультативного забезпечення учасників зовнішньоторговельної діяльності слід включити також **Федеральне статистичне відомство Німеччини**, яке публікує на регулярній основі статистичні дані про розвиток зовнішньої торгівлі Німеччини [15, с. 3].

Важливим елементом державної підтримки організаційно-консультативного забезпечення міжнародного бізнесу виступає також національна система *страхування експортних кредитів* по лінії **кредитно-страхового товариства «Ойлер Гермес Німеччина АТ» та компанії «ЛьЦ АТ ВПГ»**. За рахунок застосування цієї системи страхується до 85% вартості кожного експортного контракту. Щорічно з метою розвитку експорту Урядом ФРН встановлюються вартісні рамки загальної суми контрактів, у межах якої припустиме страхування експорту. Умови та розмір страхування експортних кредитів по кожній конкретній угоді встановлюються в рамках т.зв. Міжвідомчого комітету з експортних гарантій, очолюваного Департаментом зовнішньої торгівлі **Федерального міністерства економіки та технологій Німеччини**.

Так, ризики німецьких експортерів страхує кредитно-страхове товариство «Ойлер Гермес Німеччина АТ». Щорічно через співробітників його центрального офісу проходять сотні тисяч заявок від експортерів, однак після ретельної експертизи задовольняються від 30 до 50 тис. Система страхування подібних ризиків з'явилася в 1949 р. в Західній Німеччині в особі т.зв. *державного Комітету з гарантування експорту*. Хоча багато хто й у ФРН, і за кордоном, вважають «Ойлер Гермес Німеччина АТ» державною організацією, формально ж вона є приватним підприємством, яке має ексклюзивну ліцензію на страхування експортних угод [16, с. 63].

Слід зазначити, що кредитно-страхове товариство «Гермес» було засноване у 1917 р. як кредитно-страховий банк у м. Берлін. У 1999 р. в результаті об'єднання зусиль АТ «Гермес» (Гамбург) та «Ойлер» (Париж) засновано холдинг «Ойлер Гермес Німеччина АТ». Власником контрольного пакета акцій (67,72%) виступає фінансовий концерн «Allianz» через фінансову корпорацію «AGF», решта (28,07%) знаходиться у власності приватних осіб, включаючи швейцарську страхову компанію «Swiss Re». У власності безпосередньо кредитно-страхового товариства «Ойлер Гермес Німеччина АТ» знаходиться 4,21% акцій.

Штаб-квартира товариства знаходиться у м. Гамбург. «Ойлер Гермес Німеччина АТ» має 8 дочірніх підприємств, зокрема у Франції, Німеччині, Скандинавських країнах, Великобританії, Бельгії, Нідерландах, США, Італії та свої відділення у 18-ти містах Німеччини, у т.ч. у Берліні. *Основною сферою діяльності товариства «Ойлер Гермес Німеччина АТ» є страхування ризиків при наданні експортних кредитів. Страхування здійснюється по коротко-, середньо- і довгострокових експортних кредитах, надаються також т.зв. додаткові послуги по страхуванню ризиків, пов'язаних з фінансуванням виробництва та будівництва; вимог по акредитивах; складування обладнання; випадків конфіскації, консигнаційного складування [3, с. 4].*

З 01.10.1998 р. у Німеччині діє нова система відшкодувань по запоруках на експортні кредити, гармонізована у відповідності до вимог Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР). В цій системі країни розподіляються за шкалою ризику на 7 категорій. Найбільший ризик при страхуванні мають країни 7-ої групи.

Розгляд питання про переведення країни в іншу категорію, згідно прийнятого регламенту, здійснюється один раз на рік. В процесі розгляду цього питання враховуються основні макроекономічні показники країни, платоспроможність, забезпечення обслуговування зовнішніх запозичень, а також політичні ризики, що пов'язані з розвитком внутрішньополітичної ситуації в країні.

Найбільш важливими показниками, що враховуються під час розгляду згаданого питання, є [20, с. 229]:

- валовий національний продукт, його обсяги і динаміка;
- квота нагромадження та інвестиційна квота;
- бюджетне сальдо;
- рівень інфляції;
- обсяги, характеристика і динаміка імпорту та експорту;
- найважливіші статті експорту, їх частка в загальних обсягах експорту;
- частка експорту для розрахунків бартером (без фінансових надходжень із-за кордону);
- загальний зовнішній борг, короткострокові зовнішні борги, їх обслуговування;
- валютні резерви (без урахування розмірів золотого запасу).

Враховуються також показники стану реформування економіки, стратегічні напрями її розвитку, діюча система оподаткування, експортні можливості, аргументи щодо зниження факторів ризику, можливі варіанти фінансових гарантій для забезпечення кредитних ліній.

Спрощений механізм реалізації подібних гарантій виглядає наступним чином: у випадку припинення дії застрахованої угоди (причини тут можуть бути найрізноманітніші – відмова імпортеру сплатити за постачання товарів чи послуг, девальвація валюти країни-отримувача експортного продукту, політичні фактори тощо) держава через «Ойлер Гермес Німеччина АТ» забезпечує експортеру відшкодування його збитків, після чого вже сама вимагає повернення боргу. Компанія «Ойлер Гермес Німеччина АТ» вправі надавати гарантії на угоди, обсяг яких не перевищує 1 млн. євро. Контракти на суму від 1 до 2,5 млн. євро затверджуються вже т.зв. малим Комітетом з гарантування експорту, куди входять експерти з *Федерального міністерства економіки та технологій Німеччини, Федерального міністерства фінансів Німеччини, МЗС Німеччини та Федерального міністерства економічного співробітництва та розвитку Німеччини*. Контракти на більш великі суми візуються т.зв. «великим» Комітетом, до складу якого, крім представників перерахованих вище відомств, належать ще експерти *Німецького Федерального Банку, Федеральної рахункової палати та ряду інших урядових відомств*, а також комісія з 12 провідних спеціалістів, направлених приватними банками і промислово-торговими палатами. Остаточне рішення про надання експортних гарантій приймає Федеральне міністерство економіки та технологій Німеччини після узгодження з Федеральним міністерством фінансів Німеччини. МЗС Німеччини та Федеральне міністерство економічного співробітництва та розвитку Німеччини залишають за собою право «вето» [16, с. 63].

Висновки. Таким чином, Німеччина має намір і надалі зміцнювати свої позиції як на традиційних, так і на нових ринках збуту, підвищувати конкурентоздатність своїх експортних товарів і технологій, усіляко сприяти експортерам, підсилювати представництво німецької економіки за кордоном за допомогою державних організацій та установ, що надають всебічне офіційне організаційно-консультаційне сприяння представникам німецького бізнесу.

Офіційний рівень організаційно-консультаційного забезпечення міжнародного бізнесу у ФРН формують наступні основні органи та представники державної влади: Парламент Федерації (у т.ч. Комітет Бундестагу у справах Європейського Союзу) та парламенти федеральних земель; Федеральний Уряд Німеччини та Відомство Федерального Канцлера Німеччини; федеральні (серед них: Федеральне міністерство економіки та технологій Німеччини, Міністерство закордонних справ Німеччини, Федеральне міністерство економічного співробітництва та розвитку Німеччини, Федеральне міністерство фінансів Німеччини, Федеральне міністерство продовольства, сільського господарства та захисту прав споживачів Німеччини, Федеральне міністерство транспорту, будівництва і розвитку міст Німеччини, Федеральне міністерство юстиції тощо) та земельні міністерства; Федеральне відомство економіки та експортного контролю; Федеральне відомство захисту прав споживачів та безпеки продуктів; Федеральне відомство із зовнішньоторговельної інформації; Федеральне статистичне відомство Німеччини; кредитно-страхове товариство «Ойлер Гермес Німеччина АТ» та компанія «ПвЦ АТ ВПГ».

Список використаних джерел

1. Вергун В.А. Економічна дипломатія. – Навчальний посібник. – К., 2010. – 365 с.
2. Морозов В.С. Відомство Федерального Канцлера Німеччини // Інформаційно-аналітична довідка. – Торговельно-економічна місія у складі Посольства України у ФРН. – Берлін, 2007. – 5 с.
3. Морозов В.С. Діяльність кредитно-страхового товариства «Ойлер Гермес Кредітферзіхерунгс-АТ» та компанії «ПвЦ Дойче Ревізіон АТ» // Інформаційно-аналітична довідка. – Торговельно-економічна місія у складі Посольства України у ФРН. – Берлін, 2007. – 7 с.
4. Морозов В.С. Міністерство закордонних справ Німеччини // Інформаційно-аналітична довідка. – Торговельно-економічна місія у складі Посольства України у ФРН. – Берлін, 2007. – 4 с.
5. Морозов В.С. Німецький Парламент // Інформаційно-аналітична довідка. – Торговельно-економічна місія у складі Посольства України у ФРН. – Берлін, 2007. – 6 с.
6. Морозов В.С. Федеральне відомство економіки та експортного контролю // Інформаційно-аналітична довідка. – Торговельно-економічна місія у складі Посольства України у ФРН. – Берлін, 2007. – 4 с.
7. Морозов В.С. Федеральне відомство захисту прав споживачів та безпеки продуктів // Інформаційно-аналітична довідка. – Торговельно-економічна місія у складі Посольства України у ФРН. – Берлін, 2007. – 3 с.
8. Морозов В.С. Федеральне відомство із зовнішньоторговельної інформації // Інформаційно-аналітична довідка. – Торговельно-економічна місія у складі Посольства України у ФРН. – Берлін, 2006. – 5 с.
9. Морозов В.С. Федеральне міністерство економіки та технологій Німеччини // Інформаційно-аналітична довідка. – Торговельно-економічна місія у складі Посольства України у ФРН. – Берлін, 2006. – 3 с.
10. Морозов В.С. Федеральне міністерство економічного співробітництва та розвитку Німеччини // Інформаційно-аналітична довідка. – Торговельно-економічна місія у складі Посольства України у ФРН. – Берлін, 2007. – 4 с.
11. Морозов В.С. Федеральне міністерство продовольства, сільського господарства та захисту прав споживачів Німеччини // Інформаційно-аналітична довідка. – Торговельно-економічна місія у складі Посольства України у ФРН. – Берлін, 2006. – 3 с.
12. Морозов В.С. Федеральне міністерство транспорту, будівництва і розвитку міст Німеччини // Інформаційно-аналітична довідка. – Торговельно-економічна місія у складі Посольства України у ФРН. – Берлін, 2007. – 4 с.
13. Морозов В.С. Федеральне міністерство фінансів Німеччини // Інформаційно-аналітична довідка. – Торговельно-економічна місія у складі Посольства України у ФРН. – Берлін, 2006. – 4 с.
14. Морозов В.С. Федеральне міністерство юстиції Німеччини // Інформаційно-аналітична довідка. – Торговельно-економічна місія у складі Посольства України у ФРН. – Берлін, 2007. – 3 с.
15. Морозов В.С. Федеральне статистичне відомство Німеччини // Інформаційно-аналітична довідка. – Торговельно-економічна місія у складі Посольства України у ФРН. – Берлін, 2007. – 3 с.
16. Bassilière D. A new version of the HERMES model: HERMES III. – Brussels: Federal Planning Bureau, 2013. – 85 p.
17. Beutel H., Pietsch G. Das Antragsverfahren beim BAFA: was Sie wissen müssen // Praxis der Exportkontrolle: Risiken erkennen, Probleme lösen, Verantwortlich exportieren; mit zahlreichen Tipps und Checklisten. – Köln: Bundesanzeiger-Verl., 2011. – S. 67-85.
18. Das BAFA: Kompetenzzentrum für Außenwirtschaft, Wirtschaftsförderung und Energie: ein halbes Jahrhundert Begleitung wirtschaftspolitischer Entwicklung. – Köln: Bundesanzeiger-Verl.-Ges., 2004. – 128 S.
19. Finance – BafA and Fleet: A Happy Marriage Consumer chief McGee's surprise win // Business week: BW. – 07.02.2005. – New York, NY: McGraw-Hill, 2005. – pp. 42-43.
20. Jäger L. Absicherung der Exportgeschäfte durch Exportkreditgarantien des Bundes (HERMESdeckungen) // Fallstudien zum internationalen Management, International Trade: 14 Fallstudien. – München: AVM-Verl., 2013. – S. 227-239.

Стаття надійшла до редакції 30.01.2014